

Turkish Studies

Educational Sciences

Volume 13/27, Fall 2018, p. 531-546

DOI: 10.7827/TurkishStudies.14582

ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Kasım 2018

✓ Accepted/Kabul: Aralık 2018

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Hasan Hüseyin KILINÇ - Doç. Dr. Kerem KILIÇER - Dr. Öğr. Üyesi Beste DİNÇER

This article was checked by iThenticate.

HİÇBİR EĞİTİM SİSTEMİNİN KALİTESİ ÖĞRETMENİN KALİTESİNİ AŞAMAZ

Nurhak Cem DEDEBAL* - Ulaş KUBAT** - Fevzi DURSUN***

ÖZET

Eğitim-öğretim sürecinin niteliği için bütün unsurların nitelikli olması gerekir. Bu süreçte eğitiminin niteliğinde belirleyici olan etmenlerin başında öğretmenlerimiz gelmektedir. Nitelikli bir öğretmende olması beklenen özellikler ve bu niteliklere sahip öğretmeni yetiştirebilmek günümüzün üzerinde en çok düşünülmesi gereken konularından biridir. Eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim üyelerinin yetiştirdikleri öğretmenlerde olmasını bekledikleri analitik özelliklerin incelenmesi öğretmen yeterliliklerini daha iyi anlamamızda ve eğitim fakültelerinin programlarının düzenlenmesinde yansıtıcı katkılar sağlayabileceğine inancıyla bu araştırmada iki farklı Eğitim Fakültesi'nde görev yapan öğretim üyelerinin, nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerle ilgili görüşlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yoluyla veriler toplanmıştır. Araştırma verileri açık uçlu şu sorulardan oluşmaktadır: 1. Size göre iyi ve nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özellikler nelerdir? 2. Size göre öğretmenliği diğer mesleklerden farklı kılan özellikler nelerdir? Araştırma Gaziosmanpaşa Üniversitesi ve Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan 31 öğretim üyesi ile yürütülmüştür. Öğretim elemanlarının bu konuda belirtmek istediklerini kolaylıkla ifade etmelerine imkân sağlanması amacıyla veriler, görüşme yoluyla açık uçlu görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen verilerden içerik analizi yoluyla bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına göre nitelikli bir öğretmende olması beklenen özellikler alan bilgisi, iletişim

* Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi, E-posta: dedebali40@hotmail.com

** Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi, E-posta: ulaskubat@yahoo.com

*** Dr. Öğr. Üyesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, E-posta: fevzidursun@yahoo.com

kurma, mesleki gelişim, model olma, öğrenciye göre öğretim, yöntemleri uygulama vb.) öğretmen özellikleri vurgulanmıştır. Öğretmenlik mesleğinin insan odaklı, manevi, toplumsal, yoğun çalışma ve yenilik gerektirme gibi özellikleri ön plana çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Öğretmen Niteliği, Öğretim Üyesi

THE QUALITY OF ANY EDUCATIONAL SYSTEM CAN NOT EXCEED THE QUALITY OF THE TEACHER

ABSTRACT

All elements must be qualified for the quality of the education-training process. The teachers come at the forefront of factors that determine the quality of education in this process. The qualities expected to be able to raise qualified teachers or to be qualified teachers are one of the most important things to think about today. In this research, I aim to examine the opinions of some faculty members of Gaziosmanpaşa and Sinop universities about the skills that a qualified teacher must have. The study employs survey methods. The study were collected through qualitative research. The research datas contain the following open-ended questions: 1. What are the skills that you want to see in a good and qualified teacher? 2. What do you think the the differentiating characteristics are that make profession of teaching different from from other professions? The research is carried out with 31 faculty members who teach at faculties of education of Gaziosmanpaşa and Sinop universities. The research data were collected by the researchers through preliminary interviews with those faculty members by presenting them all necessary explanations beforehand. In order to enable the faculty members easily express what they would like to express in this matter, the data were collected by interviewing them using an open-ended interview form. The creation of the data collection tool has benefited from the existing literature and specialists' opinions. A total of three specialists (two from Education Programs and Teaching, and one from Education Management Department) were interviewed and pre-trial practice was carried out with five faculty members. After some revisions have been made in the preliminary results, it has been given its final form. The data were collected from the faculty members who voluntarily agreed to participate in the survey. In the analysis of the data, a descriptive content analysis method was used. According to the findings of the research, as the qualifications of a teacher are emphasized, , communicating, professional development, modeling, teaching according to the students, applying the methods, etc.). They pointed out the characteristics of the teaching profession such as human-oriented, spiritual, social, intensive study and innovation.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

All elements must be qualified for the quality of the education-training process. Teacher quality has become a key Word reiterated in many discourses, policies and pTeaching is a challenge that requires long

hours of work and preparation. But above all, it requires skill in planning and skill in the classroom. Teachers play many roles, some of which interlock and overlap (Moore,2001). The teachers come at the forefront of factors that determine the quality of education in this process. The qualities expected to be able to raise qualified teachers or to be qualified teachers are one of the most important things to think about today.

The first and most notable role performed by a teacher is that of instructional expert: the person who plans, guides, and evaluates learning. The second important job of a teacher is to order and structure the learning environment. The third important job of a teacher is to prepare to respond constructively when behavior problems get in the way of student learning and development (Moore, 2001). Teaching presents enduring problems. Teachers must teach a class or group much of the time but still try to respond to the needs of individuals. Teachers deal with students as social beings, and students learn more than subject matter in school (Mccaslin&Good, 1992). Every student has different types of intelligence, background knowledge, ability and learning style. For this reason, teachers have to recognize students' differences in learning and adjust instruction accordingly. (Brophy&Good,2008).

Method

In this research, the purpose of study is to examine the opinions of some faculty members of Gaziosmanpaşa and Sinop universities about the skills that a qualified teacher must have. The study employs survey methods. The research data contain the following open-ended questions: 1. What are the skills that you want to see in a good and qualified teacher? 2. What do you think the differentiating characteristics are that make profession of teaching different from other professions?

The research was carried out in 2016-2017 academic year with 30 faculty members who teach at faculties of education of Gaziosmanpaşa and Sinop universities. The research data were collected by the researchers through preliminary interviews with those faculty members by presenting them all necessary explanations beforehand. In order to enable the faculty members easily express what they would like to express in this matter, the data were collected by interviewing them using an open-ended interview form. The creation of the data collection tool has benefited from the existing literature and specialists' opinions. A total of three specialists (two from Education Programs and Teaching, and one from Education Management Department) were interviewed and pre-trial practice was carried out with five faculty members. After some revisions have been made in the preliminary results, it has been given its final form. The data were collected from the faculty members who voluntarily agreed to participate in the survey. In the analysis of the data, a descriptive content analysis method was used.

Results and Discussion

Teaching is one of the most complex human endeavors imaginable. The quality of teaching at schools mostly depends on teachers' competencies. Teachers play leading role in the process of teaching and learning activities. It is supposed that the student will have more willing to learn if the teacher can keep student's motivation alive and increase their curiosity. Teachers perform multiple roles in the classroom ranging from promoting academic and cognitive growth to moral and psychomotor development. (Jacobsen,Eggen & Kauchak, 2006). The success of the

education system depends on quality of teachers (Yaylaci, 2013). There are a large number of variables affecting student learning. Teacher quality if one of the most important variable among variables. According to the findings of the research, as the qualifications of a teacher are emphasized, communicating, professional development, modeling, teaching according to the students, applying the methods, etc.). The faculty members pointed out the characteristics of the teaching profession such as human-oriented, spiritual, social, intensive study and innovation.

Keywords: Teacher, Teacher Competencies, Faculty Members.

GİRİŞ

Öğrenme-öğretme sürecinin biçimlendiricisi diğer bir deyişle başrol oyuncusu öğretmendir. Dolayısı ile öğretmenin birçok özellik ve bu niteliklere sahip olması gerekir. Eğitim-öğretim sürecinin niteliği için bütün unsurların nitelikli olması gerekir. Bu süreçte eğitimin niteliğinde belirleyici olan etmenlerin başında öğretmenlerimiz gelmektedir. Eğitim programlarının başarıya ulaşması ve etkililiği ile öğretmenin niteliği arasında doğrudan ilişkili vardır (Karaçalı, 2004). Nitelikli öğretmeni yetiştirebilmek ve nitelikli öğretmen özellikleri günümüzün üzerinde en çok düşünülmesi gereken konularından biridir. Çünkü öğretmenler eğitim sitemlerinde en önemli çalışan işgücü görevini üstlenmektedirler. Öğretmenlerin kişilik özellikleri, olumlu bir sınıf ortamı yaratılması ve öğretim çalışmalarının verimli olmasının açısından çok büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda öğretmende bulunması gereken kişisel niteliklerin başında açık fikirli olma, sabırlı olma, samimi ve sevecen olma, demokratik bir sınıf ortamı yaratma gibi birçok önemli özellik sıralanabilmektedir. Kişisel niteliklerin yanı sıra yeterli alan bilgisi ve öğretim yöntem, tekniklerini bilerek bunları uygulama becerilerine sahip olma gibi öğretmenlik mesleki bilgisi ayrıca çok önemlidir. Bu durumda günümüzde öğretmen rolü bilgiyi aktarma rolünden daha çok bilgiye ulaşma ve öğretme rolü olarak büyük bir değişime uğramıştır. Bu bağlamda günümüz eğitim sistemine bilgiyi kazanma ve kullanma yollarını bilen öğrenci yetiştirme niteliğine sahip öğretmenler gerekmektedir. (Aykaç, 2005).

Okulda her ne kadar eğitim programları günümüz koşullarına uygun olsa, son model teknolojik araç gereç ve materyal bulunsu da bunların uygulayıcı olan öğretmenler yeterli niteliklere sahip değilse bunların hiçbir anlamı olmayacaktır. Eğitim programı çok iyi hazırlanmış olmasına karşın, öğretmenler istenilen yeterliklere sahip değilse eğitim-öğretim süreci sonunda beklenen sonuçlara ulaşamaz (Demirel ve Kaya, 2006). Öncelikle öğretmen toplum yapısını ve kültür değerlerini içeren geniş bir kültür bilgisine sahip olması gereklidir. Bunun yanı sıra öğreteceği ders alanı konusunda da alan bilgisine hâkim olmalıdır. Öğretmenin öğreteceği konuda derin alan bir alan bilgisine sahip olması demek bunu çok iyi öğretebileceği anlamına gelmeyebilir. Bu bağlamda öğretmenin alan bilgisini nasıl öğreteceği çok büyük önem kazanmaktadır.

Eğitimin planlayıcısı ve uygulayıcısı olan öğretmenlerin dersin içeriğine, öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önüne alan uygun öğretim yöntem ve teknikleri seçmek gibi bir yükümlülükleri bulunmaktadır. Öğretim sürecinin planlayan öğretmenin ilk yapması gereken şey öğrenciye ve dersin amaçlarına uygun bir öğretim stratejisi belirlemektir. Bu bağlamda öğretim yöntem ve teknikleri konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmayan öğretmenler öğrenme-öğretme süreci sonunda kazanımları gerçekleştiremeyeceği gibi eğitimin niteliğini de düşürecektir. Kazanımların gerçekleşmesine yönelik öğrenme öğretme süreci boyunca dersin içeriği ve öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda yerinde ve zamanında uygun öğretim stratejisi kullanarak çeşitliliğin sağlanması çok önemlidir. Öğretim açısından öğrenme-öğretme süreci boyunca oluşturulan durumlar çeşitli ve esnekliktir (Marzano, 2009). Her öğrenci aynı öğretim yöntem ve teknik ile öğrenmeyeceği gibi, her

yöntem de öğrencide eşit şekilde ilgi uyandırmayabilir. Diğer bir açıdan bakıldığında bir yöntem tek başına tüm kazanımların gerçekleştirmesine yeterli olmayabilir (Gözütok, 2000). Bu sebeple dersin içeriği, öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik yerinde ve zamanında nitelik taşımalıdır. Uygun öğretim yöntem ve tekniklerin kullanılması kazanımların gerçekleşmesi açısından kalıcı öğrenme de çok önemlidir. Bu açıdan bakıldığında nitelikli öğretmen bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarda öğrencilerin gelişimini fark etme becerisine sahip olup onların gelişimine uygun zengin öğrenme yaşantıları tasarlamakla yükümlüdür (Borich, 2014).

Öğretmenlerin öğretimi planlama, öğrenme-öğretme sürecini biçimlendirmenin yanı sıra öğrenme- öğretme sürecinin sonundan kazanımların gerçekleşmediğini ortaya koyabileceği ölçme değerlendirme yeterliğine sahip olması gerekmektedir. Dersin ve konunun amaçlarına uygun gerek geleneksel gerekse alternatif ölçme değerlendirme tekniklerinden yerinde ve zamanında yararlanabilme yeterliliklerine sahip olabilmelidir. Alternatif ölçme değerlendirme tekniklerinin kullanım amacı üst düzeyde düşünme (analiz, sentez ve değerlendirme), problem çözme becerisi geliştirme açısından oldukça önemlidir (Çepni, 2016). Günümüzde uygulamaya konulan eğitim programlarındaki ölçme değerlendirme yaklaşımlarında geleneksel ölçme araçlarının (çoktan seçmeli sorular, doğru yanlış soruları vb.) yanı sıra alternatif ölçme değerlendirme araçlarının da (kavram haritaları, tanılayıcı dallanmış ağaç vb.) yerinde ve zamanında kullanılması önerilir. Bunun yanında yapılan araştırmalarda öğretmenlerin daha çok geleneksel ölçme değerlendirme tekniklerine yer verdiği görülmüştür (Erdem, 2009, Özçelik 2011). Bu bağlamda kalıcı bir öğrenme açısından kazanımların gerçekleşip gerçekleşmediği veya ne kadarının gerçekleştiğini ortaya koyabilmeye yönelik öğretmenlerin hem geleneksel hem de alternatif ölçme değerlendirme tekniklerini bütüncül bir şekilde kullanabilme niteliğine sahip olması gerekmektedir.

Kazanımları gerçekleştirmek için, öğrenme ortamının yaratılması ve yönetilmesi, öğrencilerin derse aktif katılımı, dersi ilgi çekici hale getirme ve istenmedik davranışların ortadan kaldırılması için iyi bir sınıf yönetimine ihtiyaç duyulmaktadır. Sınıf içerisinde öğretmen-öğrenci veya öğrenci-öğrenci arasında kurulacak çift yönlü etkili bir iletişim sürecinin başarısı için çok önemlidir. Dolayısı ile öğretmende bulunması gereken en önemli niteliklerden birisi de sınıf içinde iyi bir iletişim ortamı kurma becerisidir.

Sınıf ortamında olumlu davranışlar öğrenmeyi kolaylaştırırken, istenmeyen davranışlar bu süreci engeller (Charlton ve George, 1993). Sınıfta oluşabilecek bu tür engeller, öğrenci ve öğretmenlerin motivasyonun düşüreceği gibi kazanımların gerçekleşmesi önünde de büyük bir engeldir. Dolayısı ile öğrenme-öğretme sürecini durduran, engelleyen veya tamamen ortadan kalkmasına neden olan bu tür davranışların öğretmen tarafından bazı strateji ve teknikler ile ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin sahip olması gereken en önemli niteliklerden birisi de öğrenme-öğretme sürecini kesintiye uğratan, öğrenmeyi olumsuz etkileyen, olumsuz bir sınıf iklimi oluşturan bu tür davranışları nasıl ortadan kaldırmayı bilmesidir. Öğretmenlerin öğrenim süreçlerinde ve mesleklerini yürütürken yaşam becerisi olarak edindikleri deneyimlerden edindikleri becerilere yönelik olarak mesleki yeterlilik açısından birtakım özelliklere sahip olması gerekebilir.

Bu açıdan düşünüldüğünde eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim üyelerinin yetiştirdikleri öğretmenlerde olmasını bekledikleri analitik özelliklerin incelenmesi öğretmen yeterliliklerini daha iyi anlamamızda ve eğitim fakültelerinin programlarının düzenlenmesinde yansıtıcı katkılar sağlayabileceğine inanılmaktadır.

Bu çalışmada eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim üyelerinin nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerle ilgili görüşlerinin incelenmesini amaçlanmıştır. Bu amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretim üyelerine göre nitelikli bir öğretmen özellikler nelerdir?
2. Öğretim üyelerine göre öğretmenliği diğer mesleklerden ayıran özellikler nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplanması ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli:

Öğretim üyelerine göre nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerinin belirlenmesini amaçlayan bu araştırma, nitel araştırma sürecinde olgu bilimsel desen kullanılmıştır. Araştırmada nitel araştırmaya dayalı bir yöntem tercih edilmesinde verilerin derinliğini ortaya koyan öznel bakış açısı ile betimlenmesine imkân vermesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Olgu bilim çalışmalarıyla belirgin bir olgu içindeki birin algılarının ortaya çıkarılması ve yorumlanması amaçlanmaktadır. Olgubilime dayalı çalışmalarda en çok tercih edilen veri toplama yolu görüşmedir. Görüşme süreci, nitel araştırmada başlıca veri toplama yöntemlerinden birisidir (Glesne, 2011).

Çalışma grubu

Araştırma, Gaziosmanpaşa Üniversitesi ve Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan 31 öğretim elemanı ile yürütülmüştür. Araştırmaya katılan gönüllü öğretim üyelerinin 14 'ü kadınlardan, 17'si erkeklerden oluşmaktadır. Üç öğretim üyesi doçent, 28 doktor öğretim üyesinden oluşmaktadır. 25 öğretim üyesinin öğretmenlik deneyimi olduğu 6'sının öğretmenlik deneyimi olmadığı belirlenmiştir. 2016-2017 öğretim yılı bahar yarıyılında görüşleri alınan katılımcı öğretim üyeleri; cinsiyet, yaş, akademik unvan, çalıştıkları bölüm, öğretmenlik deneyimlerinin var olup olmama durumu ve deneyim süreleri ile ilgili bilgiler tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcı eğitim fakültesi öğretim üyelerinin özellikleri

Cinsiyet	F
Erkek	14
Kadın	17
Yaş	F
30-35 arasında olanlar	10
36-40 arasında olanlar	9
41-45 arasında olanlar	5
46 ve 50 arasında olanlar	5
51 ve üstünde olanlar	2
Akademik unvanları	F
Doçent Doktor	3
Doktor Öğretim Üyesi	28
Öğretim üyelerinin bölümleri	F
Eğitim Bilimleri Bölümü	8
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü	4
Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü	1
Temel Eğitim Bölümü	11
Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü	4
Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi	3
Öğretmenlik deneyimi	F
Var	25
Yok	6
Öğretmenlik süresi	F
1-2 yıl olanlar	7
3-5 yıl olanlar	6
5-7 yıl olanlar	2
8- ve üstü yıl olanlar	10
Olmayan	6
Toplam	31

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 öğretim yılı güz döneminde Sinop ve Gaziosmanpaşa üniversitesi eğitim fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim üyeleri oluşturmaktadır. Tablo 1'e göre, formdaki soruya gönüllü olarak cevap vermeyi kabul eden 31 öğretim üyesi ile araştırma sürdürülmüştür. Araştırmaya katılan öğretim üyelerinin 14'ü kadın, 17'si erkeklerden oluşmaktadır. Yine çalışma grubunun 10'u 30-35 yaş aralığında, 9'u 36-40 yaş aralığında, 5'i 41-45 yaş aralığında, 5'i 46-50 yaş aralığında ve 2'si 51 üstü yaş aralığındadır. Çalışma grubunun 8'i eğitim bilimleri, 4'ü bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi, 1'i güzel sanatlar eğitimi, 11'i temel eğitim, 4'ü Türkçe ve sosyal bilimler eğitimi, 3'ü matematik ve fen eğitimi bölümlerinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Aynı zamanda çalışma grubundan 7'sinin 1-2 yıl, 6'sının 3-5 yıl, 2'sinin 5-7 yıl, 10'unun 8 üstü, 6'sının hiç öğretmenlik deneyimi olmamıştır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında araştırmacıların hazırladığı açık uçlu görüşme soruları kullanılmıştır. Görüşme sorularının oluşturulmasında literatürden ve uzmanların görüşünden yararlanılmıştır. Eğitim programları ve öğretim alanında görev yapan üç öğretim üyesinden uzman görüşü alınmış, beş öğretim üyesi ile ön deneme uygulaması yapılmıştır. Ön deneme sonucunda bazı düzeltmeler yapıldıktan sonra açık uçlu görüşme formuna son şekli verilmiştir. Veri toplama aracına son şekli verildikten sonra katılımcıların görüşlerini forma yazmaları istenmiş ve formlar araştırmacılar tarafından elden toplanmıştır. Bu yöntemde görüşmede olduğu gibi katılımcıların sorulara yanıtlar vermesi istenmiştir. Görüşme formunda öğretim üyelerinin nitelikli öğretmenlerde bulunması gereken özelliklere ilişkin görüşlerini belirlemek için kullanılan sorular şöyledir: "1. Size göre, nitelikli ve iyi özelliklere sahip bir öğretmende bulunması gereken nitelikler nelerdir? ve 2. Size göre, öğretmenliği diğer mesleklerden ayıran (farklı kılan) özellikler nelerdir?" şeklindedir.

Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde ulaşılan verilerin çözümlenmesinde, içerik analizi kullanılmıştır. Görüşme formundaki açık uçlu sorulara verilen yanıtlar, bilgisayar ortamında yazıldıktan sonra içerik analizi yapılmıştır. Analizde verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamaları izlenmiştir.

Araştırmanın geçerliğini sağlamak amacıyla edilen bulgular, herhangi bir yoruma yer vermeden ayrı başlıklar halinde, sık sık doğrudan alıntılara yer verilerek sunulmuştur. Doğrudan alıntılar yapılırken öğretmenler ÖÜY1, ÖÜY2... ÖÜY31 şeklinde kodlanmıştır. Ham veriler normal sayfa yapısında(alt, üst, sol sağ 2,5 cm) Times New Roman yazı karakterinde 12 punto ve 1,5 satır aralığında toplam 12 sayfa 3739 karakterden oluşmaktadır. Kodlanan veriler benzerlik ve farklılıklara göre gruplandırılıp birbirleriyle ilintili olan kodlar bir araya getirilip temalar altında sınıflandırılıp yorumlanmıştır. Veriler birden fazla araştırmacı tarafından kodlanarak "görüş birliği" ve "görüş ayrılığı" olan konular tartışılarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Veriler diğer bir eğitimci tarafından kodlanarak uyum katsayısı hesaplanmıştır. Bu amaçla Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Uyuşum yüzdesi (Agreement percentage) " $Güvenirlik = \frac{P}{Na} \times 100$ " (Görüş Birliği) / " $\frac{Na}{Na + Nd} \times 100$ " (Görüş Ayrılığı) (Miles ve Huberman 1994). Bu hesaplama neticesinde uyum yüzdesi % 72 olarak hesaplanmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2013) göre, güvenilirlik hesaplamasındaki uyum yüzdesi %70 olduğunda güvenilirlik yüzdesine ulaşılmış kabul edilir. Bu uyum yüzdesi alt kriteri ölçüt olarak kabul edildiğinde nitel verilerin iki kodlayıcı tarafından analizinde ortaya çıkan uyum yüzdesi kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir.

BULGULAR

Eğitim fakültesinde görev yapan öğretim üyelerinin görüşlerine göre etkili bir öğretmenin özellikleri

Tablo 2.Etkili bir öğretmenin özelliklerine ilişkin tema ve kod listesi

Temalar	Kodlar	Görüş sayısı
Etkili öğretmen özellikleri	Alan bilgisi	8
	İyi insan olma	8
	Etkili iletişim	8
	Mesleki gelişim	8
	Model olan	7
	Öğrenciye göre öğretim	7
	Sevgi	7
	Yöntem teknik bilgisi	7
	Güvenilir olma(etik davranma)	5
	Zamanı etkili kullanma	3
	Günlük yaşam becerisi	3
	Sabırlı olma	3

Tablo 2. incelendiğinde öğretim üyelerinin etkili bir öğretmende bulunması gereken özellikler konusundaki görüşleri, alan bilgisi, iyi insan olma, güvenilir olma, iletişim, öğrenci merkezli olma, sabır, sevgi, yöntem ve teknik bilgisi, zaman kullanımı ve günlük yaşam becerilerine sahip olma şeklinde belirlenmiştir.

Alan bilgisi. Birinci temaya göre alan bilgisi etkili öğretmenliğin merkezinde yer almaktadır. Öğretim üyeleri öğretmenin uzmanı olduğu alan ile ilgili alan bilgilerinin yeterli düzeyde olmasını etkili öğretmenlik için en önemli gereklilik olarak görmektedir.

Öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin; alanını iyi bilen ve diğer alanlarla ilişkisinin farkında olan, alanında uzman, öğreteceği alan ile ilgili teorik alt yapısı tam olan, pek çok diğer bilgi bunun üzerine şekilleneceği için alan bilgisi iyi olmasının gereğine vurgu yapmışlardır. Aynı zamanda alan bilgisine sahip ve bu bilgilerin aktarımı konusunda yeterli olması gerektiği şeklinde ifade etmişlerdir. Örneğin, ÖÜY19 şunu belirtti:

“Nitelikli bir öğretmende alan bilgisi çok iyi olmalıdır. Çünkü pek çok diğer bilgi bunun üzerine şekillenecektir. Diğer bir husus, pedagoji alan bilgisi gelmektedir. Yani programın iki yönü, yöntem bilgisi, ölçme ve değerlendirme gibi. Ayrıca bu bilgilere teknoloji pedagoji alan bilgisi de eklenebilir.”

İyi insan olma. Araştırmada elde edilen verilere göre öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin genel özellikleri arasında öğretmenin iyi bir insan olma özelliklerine sahip olmasının vurgulamışlardır. Bunun yanında olumlu tutumlara sahip olma, çocuklara-gençlere değer vermeli, öğrencilerle empati kurabilme, davranışıyla, konuşmasıyla çevresine örnek bir kişi olmalı, adil davranmalı, öğrenciler arasında ayırım yapmamalı, dış görünüşü ile yaptığı işe önem verdiği mesajını vermeli, düzgün ve doğru bir tarzda konuşabilmeli, sorumluluk sahibi, bencil olmayan, özgüveni yüksek bir kişi olmalı gibi özellikler sıralamışlardır. Örneğin, ÖÜY17 bunu konuda şunları belirtti :

“İyi bir öğretmen demek, öncelikle iyi bir insan demektir. Davranışıyla, konuşmasıyla, ahlakıyla çevresine örnek bir kişi anlamına gelmektedir. Bu anlamda iyi bir öğretmenin vicdan ve merhamet sahibi, adil davranan, öğrenciler arasında ayırım yapmayan, dış görünüşü ile yaptığı işe önem verdiği mesajını veren, düzgün ve doğru bir tarzda konuşan, sorumluluk sahibi, bencil olmayan, özgüveni yüksek bir kişi olması gerekir. Bunun yanı sıra, sabırlı, çalışkan, girişimci, yeniliklere açık, üretken, yaratıcı bir kişi olmalıdır. Ardından da, mesleki donanıma sahip, genel kültür seviyesi yüksek ve kültürel açıdan kendisini yetiştirmiş bir kişi olması gerekmektedir.”

Bunun yanında iyi bir insan olma özellikleri sabırlı, çalışkan, girişimci, yeniliklere açık, üreten, yaratıcı bir kişiliğe sahip, öğrencilerini güdüleyebilen, mesleğin manevi değerlerini önemseyendir. Ek olarak öğretmen sorgulama becerisine sahip, sevecen iletişime açık, sınıf yönetiminde başarılı, sorunları kişiselleştirmeyen, yenilikçi, bilimsel düşünme becerilerine sahip, sosyal biliş düzeyi iyi olan bireyler şeklinde pek çok olumlu özelliğe vurgu yapılmıştır.

Etkili iletişim. Araştırmadan ortaya çıkan üçüncü koda ilişkin olarak, öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin iletişim biçimiyle ilgili olarak; insan ilişkileri ve iletişim becerisi gelişmiş, anlaşılır bir öğretim dili kullanabilen, İletişim ve ifade becerisinin yüksek olan insanlar olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Örneğin ÖÜY4 bu konuda şu ifadelerde bulundu:

“...öğrencileriyle etkili iletişim kurabilmeli, Öğrencileriyle iletişim kurarak onlarla arasında bir bağ oluşturabilir, etkili bir öğretim etkinliği tasarlayabilir...”

Mesleki gelişim. Öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin mesleki gelişimleri konusunda; kendi alanıyla ilgili kendini geliştirme isteği, kendini sürekli geliştirme çabası, alanıyla ilgili gelişmeleri takip eden, değişime ve yeniliğe açık, yenilikleri takip eden ve kendini yetiştirmek için çaba gösteren özelliklere sahip olmasının önemli olduğuna vurgu yapmışlardır. Bu konuda ÖÜY4 ve ÖÜY7 şunları belirtmişlerdir:

“...kendini sürekli güncel tutmalı (alan, pedagoji ve teknoloji açısından), kendini geliştirmeli, evrensel doğruları paylaşmalı, kendi görüşlerini kabul ettirmemeli, öğrencilerin durumunu gözlemleyerek onlara rehberlik yapmalıdır.”

“Bilgili, alanıyla ilgili gelişmeleri takip eden, bu bağlamda değişime açık, ...tükenmiş olmayan, öğrenciyi motive edebilen, kendisine ve çevresine özen gösteren, kendisinden emin, sosyal yönü kuvvetli... vb. özelliklerin öğretilmekte bulunması gerekir.”

Model olma. Öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin öğrencilere her yönüyle örnek olması, iyi bir insan ve öğretmen olarak model olabilmesi, öğrencilere model olduğunun bilincinde ve ona göre davranan, öğrencilerin karşısında bir model olduğu için giyim, konuşma ve davranışlarıyla örnek olmasının önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin, ÖÜY20 şunu ifade etti:

“...iyi bir model olmalıdır. Davranışları, yaptıkları ve yapmadıkları ile çocuklara iyi bir örnek olabilmelidir”.

Öğrenci merkezli olma. Öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin öğrencilerin bireysel farklarını dikkate alan, öğrencinin aktif olmasını sağlayan öğretim etkinlikleri tasarlayabilen, öğrenci görüşlerine önem veren, mümkün olduğunca öğrencileri tanıyan ve öğrenciyle iletişim kuran özelliklere sahip olmasının öğretim sürecinin başarısı için önemli olduğunu vurgulamışlardır. Örneğin, ÖÜY4 şunu ifade etti:

“...öğretilecek konuyu öğrencilerin bireysel özelliklerine göre yapılandırabilmeli. Öğrencilerinin ön öğrenmelerine, ilgilerine, öğrenme stillerine kısaca bireysel farklılıklarını dikkate alarak etkinlikler planlamalı, öğrencinin öğretim sürecine aktif olarak katılacağı, araştırıp sorgulama yapabilecekleri, tartışarak öğrenecekleri ortamlar oluşturmalı...”

Sevgi. Öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin; çocuk ve insan sevgisi olmasının, yaptığı işe karşı istekli olmasının, mesleğini sevmesi ve idealist olmasının, işini severek yapmasının en önemli özelliklerden olduğuna dikkat çekmektedirler. Örneğin, ÖÜY2 şunu ifade etti:

“Çocuk ve insan sevgisi, dürüstlük, çalışkanlık, tarafsızlık, iyi niyetlilik, iyimserlik gibi kişilik özelliklerine sahip olmalı, alanında donanımlı olmalı, öğretmenlik meslek bilgisine sahip olmalı.....”

Yöntemleri uygulama. Öğretim üyeleri öğretmenlerin; öğretim yöntem ve teknikleri konusunda yeterli olmalarının, farklı yöntem ve teknikler işe koşabilmelerinin, farklı yöntem ve

teknikleri bilmelerinin ve sınıfta uygulamaya koymalarının gereğine vurgu yapmışlardır. Örneğin, ÖÜY10 şunu ifade etti:

“...teknoloji yeterliliği, hedef kitle ve içeriği göz önünde bulundurarak ihtiyaca uygun öğretimsel materyali seçme veya üretme, benzer şekilde uygun yöntem ve teknikle öğretim programı dahilinde içeriği örgütleyebilme, ölçme ve değerlendirme süreçlerinde ustalık...”

Güvenilir olma. Tablo 2.’de görüldüğü gibi öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin güvenilir olmasını; güvenilir olan, ahlak ve etik değerlere önem veren, etik değerlere sahip çıkan, etik ilkelerini benimseyip koruyan ve etik davranan kişiler olmasının önemine vurgu yapmışlardır. Örneğin, ÖÜY11 şunu ifade etti:

“...etik hassasiyetleri. Öğretmen mesleğinin etik değerlerine son derece sıkı sahip çıkmalıdır. Bilmelidir ki mesleği bu etik değerleri korudukça saygın bir meslek olarak kalacaktır. ...öğretmenliğin etik ilkelerini benimseyip korumayı yürekten kabul etmiş olmalı. Aynen doktorun Hipokrat yeminini yürekten kabul etmesi gibi görülebilir. Aksi halde bu mesleği hakkıyla yapamaz.”

Zamanı etkili kullanma. Öğretim üyeleri bu kodda nitelikli bir öğretmenin zaman kullanımı konusunda; zamanı etkili kullanma konusunun önemine değinmişlerdir. Örneğin, ÖÜY5 şunu ifade etti:

“Öğretmenlerimizin ne yazık ki önemli bir kısmı eğitim-öğretime ayrılan zamanı doldurmakla meşguller. Oysa bir öğretmenin amacı zaman doldurmak değil zamanı etkili kullanmak olmalı.”

Günlük yaşam becerisi. Tablo2. incelendiğinde, örneklem grubundaki öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin öğretilcek konunun günlük yaşamla ilişkisini kurabilen etkinlikler tasarlamasının önemini vurgulamışlardır. Bunun yanında öğretilen konuların gerçek hayatla birleştirmesinin, günlük hayat ihtiyaçlarını ve sorunlarını sınıfa taşımanın ve günceli takip edebilme özelliklerini taşımasının önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin, ÖÜY31 şunu ifade etti:

“Onlara sadece öğretim değil, eğitim yapan, günlük hayat ihtiyaçlarını ve sorunlarını sınıfa taşıyan, günceli takip eden, eskiyi ve yeniye birleştiren, kendi kültür değerlerinin farkında olan birisi olmalıdır.”

Sabırlı olma. Öğretim üyeleri bu kodda nitelikli bir öğretmenin öğrencilerine karşı sabırlı ve hoşgörülü olmasının önemine değinmişlerdir. Örneğin, ÖÜY20 şunu ifade etti:

“Sabırlı olmalı, gelişmeye açık olmalı, yaratıcı, insan ilişkilerinde iyi olmalı, empati duygusu gelişmiş olmalı, yaşadığı toplumun koşullarını iyi analiz edebilmeli ve buna göre hareket edebilmelidir.”

Eğitim fakültesinde görev yapan öğretim üyelerinin görüşlerine göre öğretmenliği diğer mesleklerden ayıran özelliklere ilişkin görüşler

Tablo 3. Öğretmenliği diğer mesleklerden farklı kılan özelliklere ilişkin tema ve kod listesi

Temalar	Kodlar	Sayı
Diğer mesleklerden ayıran (farklı kılan) özellikler	İnsan odaklı meslek	15
	Sevgi gerektiren meslek	12
	Manevi meslek	7
	Yoğun çalışma	7
	Toplumsal meslek	5
	Yeniliğe açık	5

Tablo 3.’e göre öğretmenliği diğer mesleklerden ayıran tema başlığı altında; insan odaklı meslek, mesleği sevmek, manevi meslek, yoğun çalışma, mesleğin önemi, toplumsal meslek ve yeniliğe açık olmak üzere altı kodda öğretim üyelerinin görüşleri analiz edilmiştir.

İnsan odaklı meslek. Öğretim üyeleri bu koddaki öğretmenliğin insan odaklı bir meslek olması konusunda ilgili görüşlerini ifade etmişlerdir. Örneğin ÖÜY5 ve ÖÜY22 bu konuda şu ifadelerde bulunmuşlardır:

“İnsanla etkileşimin yoğun olduğu bir meslek ve bu etkileşim uzun süreli olmak durumundadır. Öğrenci öğretmen ilişkisi, kısa süreli ve anlık değil, uzun süreli ve düzenli bir ilişkidir. Üstelik bu ilişkide duygusal bir boyuta söz konusudur. Siz doktorsanız bir hastayı bir kez görürsünüz ve daha sonra aynı hasta ile tekrar karşılaşmanız çok nadirdir. Oysa öğretmenin kurduğu ilişki en az bir dönemdir. Üstelik ilk ve ortaöğretimde bu süreler daha uzun sürelidir.”

“Hammaddesi insandır. Bu nedenle hataları telafi etme oranı daha düşük bir meslektir. Öğrenmeye devam edilmesi tüm meslekler için geçerlidir. Ancak yeniliklerin takibi öğretmenlik mesleği için önemlidir. Dinamik bir meslektir, içeriği hızlı değişir.”

Öğretim üyeleri öğretmenlik mesleğinin; insana dönük olması, insan odaklı olması, insanla etkileşimin yoğun olduğu, hedef kitlesinin insan olduğundan dolayı öğretmenliğin insan yetiştirme sanatı olarak değerlendirilebileceği, her şeyden önce çocukları ve insanları sevmeyi gerektirdiği ve öğretmenin hata yapma durumunun olmadığını vurgulamışlardır.

Sevgi gerektiren meslek. Öğretim üyeleri öğretmenliğin vicdan mesleği olduğunu ve sevilmeden yapılmayacağını ve mesleği sevmenin direkt öğretmen niteliğiyle ilişkisini belirtmişlerdir. Örneğin ÖÜY14 bu konuda şu ifadelerde bulunmuştur:

“Öğretmenlikte mesleği sevmek çok önemlidir. Öğretmen ne hissederse bu öğrencilerine yansır, olumsuz duygu ve düşünceler öğrenciden saklanamaz. Öğretmen mesleğini gerçekleştirmekten zevk duyarsa bu öğrencilerine olumlu olarak yansır ve öğrencinin de dersini/okulu sevmesine katkı sağlar.”

Manevi meslek. Öğretim üyeleri burada öğretmenliğin manevi meslek olması konusunda ilgili görüşlerini ifade etmişlerdir. Örneğin ÖÜY9 bu konuda şu ifadelerde bulunmuştur:

“Alınan olumlu sonuçların birçok başka mesleğe göre çok daha yüksek düzeyde manevi tatmin sağlaması (Örneğin bir öğretmenin öğrencinin hayatını doğru biçimde şekillendirmesinde katkısının olduğunu gözlemesi çok büyük bir doyum kaynağıdır.”

Öğretim üyeleri öğretmenliğin sadece bir meslek olsun diye yapılabilecek bir meslek olmadığını, yüksek düzeyde manevi tatmin sağladığını, yapılan iş ve emeğin maddiyatla ölçülemeyeceğini, manevi sorumlulukları bulunan ve manevi bir meslek olmasına değinmişlerdir.

Yoğun çalışma. Tablo 3.'de öğretim üyeleri öğretmenlik mesleğini diğer mesleklerden ayıran bir özellik olarak yoğun çalışmaya ilişkin görüşlerini ifade etmişlerdir. Örneğin ÖÜY31 bu konuda şu ifadelerde bulunmuştur.

“Öğretmenlik sadece iş ortamında yapılan bir iş değil; evde de hazırlık isteyen bir iştir. Öğretmenlik insanı, doğayı ve ülkeyi sevip, öğretip, anlatabilme zorunluluğu vardır.”

Öğretim üyeleri öğretmenliğin bir fedakârlık mesleği olduğunu, sonuçlarını ancak yıllar sonra görülebileceğini, sabır isteyen bir meslek olduğunu, belirli bir saatle sınırlanamayacağını ve sadece belli bir iş yerinde değil her yerde mesleğin özelliklerini öğretmenlerin taşıdığını ve hazırlık ve yoğun bir çalışma gerektirdiğini vurgulamışlardır.

Toplumsal meslek. Öğretim üyeleri; öğretmenlerin öğrencilerin sadece eğitim aşamasında değil, tüm hayatlarını etkilemesi, devletin veya ulusun geleceğine yön vermesi, öğretmenlik mesleğinin toplumun her kesimini ilgilendirmesi ve diğer mesleklerin bir ölçüde (tıp, psikoloji vb.) öğretmenin ürünü olması açısından önemli olduğunu ve bu nedenlerle toplumsal bir meslek sayılabileceği vurgulanmıştır. Örneğin, ÖÜY23 bu konuda şu ifadelerde bulunmuştur.

“...toplum kalkınmasına katkıda bulunan ya da gerilemesine neden olan bireylerin bu mesleğin malzemesi olmasıdır. Öğretmenlik, toplumun her kesiminin ilgilendiği, beklenti içine girdiği, takdir ettiği ya da yerdiği bir meslek grubudur”.

Yeniliğe açık. Tablo 3. ‘de öğretim üyeleri öğretmenlik mesleğinin yeniliğe açık olması gerektiğine ilişkin görüşler ifade etmişlerdir. Örneğin, ÖÜY14 bu konuda şu ifadelerde bulunmuştur.

“... gerçeğin katı ve değişmezliğinden ziyade değişime, yeniliğe odaklanmalı. Öbür türlü zamanı, yeni nesilleri ve onların hayata bakışını ve ayrıca bilimsel algıdaki değişim ve gelişimleri izleyemez. Epistemolojik olarak da bilgi ve gerçeğin değişkenliğine inanmalı. Bazı mesleklerde kişi kendini geliştirmeden başarılı bir şekilde mesleğine devam edebilir. Ancak öğretmen sürekli kendini yenilemek, yeni şartlara uyum sağlamak zorundadır”.

Öğretim üyeleri öğretmenliği değer mesleklerden ayıran özellikler arasında yeniliğe açık olmasının nedenlerini; teknoloji gelişmeler nedeniyle kendini sürekli yenilemesi gerekliliği, öğretmen sürekli kendini yenilemek, yeni şartlara uyum sağlamak ve gelişme ve değişime ayak uydurması, her yeni durum için en uygun yöntemleri geliştirmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Bunların yanında, öğretmenlik mesleğinin dünyanın en önemli işlerinden olduğunu, insanın kişiliğini oluşturmada model bir meslek olduğuna, diğer her türlü meslek ve tüm insanların yetişmesinin bir şekilde etkisinin bulunduğu, bu mesleğe çocuğun geleceğini emanet ettiğimizi, herkesin örnek alabileceği bir öğretmenin olması gerektiğini belirtmişlerdir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Öğretmenlerin bulunması gereken nitelikler hizmet öncesi aldığı eğitim, deneyim, fiziksel, psikolojik kişilik özellikleri gibi pek çok etkene bağlıdır. Bu çalışmada öğretmenleri hizmet öncesinde yetiştiren eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim üyeleri görüşlerine bağlı olarak sürdürülmüştür. Bu çalışmada 31 öğretim üyesinden toplanan veriler içerik analiziyle analiz edilmiş ve etkili öğretmen özellikleri ve diğer mesleklerden ayıran özellikler isimli iki temada bulgular yorumlanmıştır.

Etkili öğretmen özellikleri teması altında ki *alan bilgisi* alt kodu için öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin; alanını iyi bilen ve diğer alanlarla ilişkisinin farkında olan, öğrettiği alan bilgisini aktarımı konusunda yeterli olması gerektiği şeklinde ifade etmişlerdir. Alan bilgisi, konu alanı bilgisi olarak ta adlandırılmakta ve öğretmenlerin öğretecekleri derslere ilişkin edindikleri bilgiyi, beceriyi, değerleri içine alır (Gençtürk, Akbaş ve Kaymakçı, 2012).

Yine aynı temada *iyi insan olma* kodunda öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin genel özellikleri arasında; öğrenci merkeze alan, iyi bir insan, iyi bir pedagojik formasyona sahip, olumlu tutumlara sahip, çocuklara değer veren, öğrencilerle empati kurabilen, davranışıyla, konuşmasıyla çevresine örnek bir kişi olanı, adil davranan, öğrenciler arasında ayırım yapmayan, düzgün konuşabilen, sorumluluk sahibi olan ve özgüveni yüksek kişiler olarak özellikler sıralamışlardır. Bunun yanında sabırlı, çalışkan, girişimci, yeniliklere açık, üreten, yaratıcı, öğrencilerini güdüleyebilen, mesleğin manevi değerlerini önemseyen, sorgulama becerisine sahip, sevecen, iletişime açık, sınıf yönetiminde başarılı, sorunları kişiselleştirmeyen, bilimsel düşünme becerilerine sahip olan bireyler şeklinde pek çok olumlu özelliğe vurgu yapılmıştır. Şahin (2011) öğretmenlerle sürdürdüğü çalışmada etkili öğretmen kişiliğe dayalı “çevresine ve öğrencilerine davranışlarıyla model olmalıdır” ve “güzel ahlâklı olmalıdır” niteliklerin önem taşıdığı belirtilmiştir. Yine Taşkaya (2012) öğretmen adayları ile sürdürdüğü çalışmada nitelikli öğretmenin mesleki özelliklerin başında öğretmenin bütün öğrencilerine eşit davranmasına değinmiştir. Benzer olarak Işıktaş (2015) çalışmada öğretmen adayları, iyi bir öğretmende anlayış, sabır, sağduyu ve empati özelliklerinin üstün düzeyde bulunması gerektiğini vurgulamışlardır.

Bir diğer kod olan *günlük yaşam becerisi* ile ilişkili olarak öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin öğretilecek konunun günlük yaşamla ilişkisinin kuran etkinlikler tasarlamasının ve öğretilen konuların gerçek hayatla birleştirmesinin ve günceli takip edebilme özelliklerini taşımasının önemli

olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin Er Dede ve arkadaşlarının (2013) ilköğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrenciler “Yaşamımızdaki Elektrik” ünitesi ile ilgili elde ettikleri bilgilerin günlük yaşam ilişkisini doğru bir biçimde kuramadıkları belirlenmiştir. Araştırmanın birinci temasına ilişkin diğer bir önemli kodda öğretim üyeleri öğretmenin *güvenilir olma (etik davranma)* ile ilgili olarak öğretmenlerin güvenilir olan, ahlak ve etik değerlere önem veren, etik değerlere sahip çıkan, etik ilkelerini benimseyip koruyan ve etik davranan kişiler olmasının önemine değinmişlerdir. Aybek ve Karataş (2016) öğretmen adayları ile yaptıkları çalışmada etik kavramı ile kural, doğruluk-yanlışlık, saygı, ahlak, dürüstlük, evrensellik, mesleki sorumluluk, vicdanlı olmak, topluma uygunluk ve adalet kavramları ile değerlendirmişlerdir.

Aynı temada belirlenen *etkili iletişim* kodunda öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin iletişim biçimiyle ilgili olarak; insan ilişkileri ve iletişim becerisi gelişmiş, anlaşılır bir öğretim dili kullanabilen, İletişim ve ifade becerisinin yüksek olan insanlar olması gerektiğini belirtmişlerdir. Engin ve Aydın (2007) belirttiği gibi eğitimde iletişim önemli oldukları için öğretmenlerin etkili iletişim becerilerine sahip olmaları, bu konuda kendilerini geliştirmeleri bir zorunluluktur.

Öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin *mesleki gelişimleri* konusunda; kendi alanıyla ilgili kendini geliştirme isteği, değişime ve yeniliğe açık, yenilikleri takip eden ve kendini yetiştirmek için çaba gösteren özelliklere sahip olmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde Uştü, Mentiş Taş ve Sever, (2016) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin büyük bir bölümünün mesleki gelişim olarak, yeniliklere ayak uydurabilme, güncel olabilme, gelişime açık olma ifadelerini kullanmışlardır.

Araştırmanın ilk temasında nitelikli bir öğretmenin model olma konusunda; öğrencilere her yönüyle örnek olması, iyi bir insan ve öğretmen olarak model olabilmesi, öğrencilere model olduğunun bilincinde ve ona göre davranan, öğrencilerin karşısında bir model olduğu için giyim, konuşma ve davranışlarıyla örnek olmasının önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda yapılan birçok çalışmada, öğrencilerine hoşgörüyü yaklaşan, sevecen, güvenilir, düşünce ve davranışlarıyla öğrencileri için iyi bir model olan öğretmen ideal öğretmen özelliği olarak belirlenmiştir (Seferoğlu, 2001; Çelikten ve Şanal, 2005; Aydın, 2009). Eğitimin formal ve informal yönlerini farklı olarak düşündüğümüzde örtük program özellikleri ile bile öğretmenler öğrencilerin yaşama tutunmalarında, yaşamı algılamalarında önemli bir model olma özelliğine sahip oldukları dikkate alınmalıdır.

Araştırmada öğretim üyeleri aynı zamanda öğrenci merkezli öğretim becerisini etkili bir öğretmende bulunması gereken özellikler arasında belirtmişlerdir. Öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin öğrencilerin bireysel farklarını dikkate alan, öğrencinin aktif olmasını sağlayan öğretim etkinlikleri tasarlayabilen, öğrenci görüşlerine önem veren, mümkün olduğunca öğrencileri tanıyan ve öğrenciyle iletişim kuran özelliklere sahip olmasının öğretim sürecinin başarısı için önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Öğrenciyi merkeze alan bir eğitim öğrencinin sorumluluk alabilmesinde, yaşam boyu öğrenme becerilerini geliştirmesinde, zaman daha iyi yönetmesinde, onun öğrenmeye olan isteğini geliştirmede yardımcı olur (Biggs, 1990). Bu açıdan ele aldığımızda çalışmada ortaya çıkan etkili bir öğretmende bulunması beklenen özelliklerden öğrenci merkezli olma özelliği ayrı bir önem arz etmektedir.

Araştırmanın ilk temasında öğretim üyeleri nitelikli bir öğretmenin; çocuk ve insan sevgisi olmasının, yaptığı işe karşı istekli olmasının, mesleğini sevmesi ve idealist olmasının, işini severek yapmasının en önemli özelliklerden olduğuna dikkat çekmektedirler. Alan yazında yapılan birçok çalışmada öğrencilere daha fazla sevgiyle yaklaşıldığı ortamların disiplin sorunlarının azalmasında büyük etkiye sahip olduğu dile getirilmiştir (Ergün ve Özdaş, 1999; Uğurlu, 2013). Benzer bir çalışmada, öğretmenin çocuğa sevgi dolu yaklaşımının onun akademik başarısının yükselmesine ve okul içinde disipline yönelik oto kontrolünün artabileceği ifade edilmiştir (Çay, Şanal, 2016). Öğretmenlik temelinde insan sevgisi yatan bir meslektir. Bu bağlamda mevcut araştırma sonuçları eldeki çalışmada ortaya çıkan bu sonuçları destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, öğretmenlerin çocuklara

yönelik sevgilerini artırmada değişkenlerin incelenmesi, sevgi geliştirici öğrenme öğretme ortamlarının geliştirilmesi ve öğretmen yetiştirmede planlamaların gözden geçirilmesine katkı sağlayacaktır (Ercan, 2014).

Öğretmenliği diğer mesleklerden ayıran tema başlığı altında; insan odaklı meslek, manevi meslek, mesleği sevmek, mesleğin önemi, toplumsal meslek ve yeniliğe açık olmak üzere altı kodda öğretim üyelerinin görüşleri analiz edilmiştir. Bu özelliklerden en çok vurgulanan insan odaklı olma özelliğidir. Öğretim üyeleri öğretmenlik mesleğinin; insana dönük olması, insan odaklı olması, insanla etkileşimin yoğun olduğu, hedef kitlesinin insan olduğundan dolayı öğretmenliğin insan yetiştirme sanatı olarak değerlendirilebileceği, her şeyden önce çocukları ve insanları sevmeyi gerektirdiği ve öğretmenin hata yapma durumunun olmadığını vurgulamışlardır. Toplumsal bir gereksinim olarak eğitimi ele aldığımızda eğitim yoluyla toplumun ihtiyaç duyduğu insanlar yetiştirilmeye çalışılır. Bu süreçte bireyin toplumsallaşmasını gerçekleştirmek için, içinde yaşadığı toplumun değer ve normları ile gelişimini sağlamak durumundadır (Aslan, 2015). Araştırmada öğretim üyelerinin öğretmenliği diğer mesleklerden ayıran özellikler bağlamında insan odaklı olma özelliğini ön plana çıkarmaları öğretmenliğin bir meslek olarak işlevleriyle örtüştüğü söylenebilir.

Araştırmanın ikinci alt sorusunda öğretim üyeleri öğretmenliğin sadece bir meslek olsun diye yapılabilecek bir meslek olmadığını, yüksek düzeyde manevi tatmin sağladığını, yapılan iş ve emeğin maddiyatla ölçülemeyeceğini, manevi sorumlulukları bulunan ve manevi bir meslek olmasına değinmişlerdir. Araştırmada öğretim üyelerinin belirttiği gibi öğretmenlik mesleğinde yapılan iş ve emeğin maddiyatla ölçülemeyeceği su götürmez bir gerçektir. 2009 yılında OECD tarafından yayımlanan ‘Eğitime bir bakış’ raporunda Türkiye’deki derecesi en düşük ve en yüksek öğretmen maaşları ortalama 12.348 ve 15.379 Amerikan Doları olarak hesaplanırken; OECD ortalaması 25.187 ve 47.798 Amerikan Doları olarak verilmektedir. Mesleğin maddi yönü bu sayısal verilere dayanırken ülkemiz öğretmenlerinin manevi tatmine dayalı çalışma derecelerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Öğretim üyeleri öğretmenliğin vicdan mesleği olduğunu ve sevilmeden yapılmayacağını ve mesleği sevmenin direkt öğretmen niteliğiyle ilişkisini belirtmişlerdir. Ne var ki yaşadığımız dönemde öğretmen, toplumda statüsü düşük olan meslekler içerisinde yer almaktadır. Bunun yanında en kötüsü “hiçbir şey olamazsan öğretmen ol” sözü toplumda çok yaygın bir ifadedir (Özsoy ve arkadaşları, 2010). Bu bağlamda öğretmen için maddiyata değer vermenin sevginin önüne geçtiğine ilişkin ifadeler üzüntü vericidir.

Öğretmenlik mesleğinin dünyanın en önemli işlerinden olduğunu, insanın kişiliğini oluşturmada model bir meslek olduğuna, diğer her türlü meslek ve tüm insanların yetişmesinin bir şekilde etkisinin bulunduğu, bu mesleğe çocuğun geleceğini emanet ettiğimizi, herkesin örnek alabileceği bir öğretmenin olmasının önemini belirtmişlerdir. Araştırmanın son bölümünde öğretim üyeleri öğretmenliğin bir fedakârlık mesleği olduğunu, sonuçlarını ancak yıllar sonra görülebileceğini, sabır isteyen bir meslek olduğunu, belirli bir saatle sınırlanamayacağını ve sadece belli bir iş yerinde değil her yerde mesleğin özelliklerini öğretmenlerin taşıdığını ve hazırlık ve yoğun bir çalışma gerektirdiğini vurgulamışlardır.

MEB (2017) öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri incelendiğinde, alan bilgisi, alanın eğitim bilgisi, mevzuata yönelik bilgi, öğrenme sürecini planlama, öğrenmenin ortamını oluşturma, öğrenme ve öğretme sürecinde yönetim, ölçme ve değerlendirme, milli manevi evrensel değerleri gözetme, öğrenciye yaklaşım, iletişim ve işbirliği, kişisel ve mesleki gelişim gibi özellikler öğretmenler için belirlenmiştir. Eldeki araştırmada ise etkili bir öğretmenin özellikleri olarak alan bilgisine sahip olma, iyi insan olma, etkili iletişim, mesleki gelişim, öğrencilerine model olma, öğrenciye görelilik, sevgi, yöntem teknik bilgisi, güvenilir olma, zamanı etkili kullanma, günlük yaşam becerisi, sabırlı olma gibi özelliklere sahip olması gerektiği ön plana çıkmıştır. Alan eğitimi bilgisi, mevzuat bilgisi, eğitim öğretimi planlama, ölçme ve değerlendirme, iletişim ve işbirliği gibi öğretmen niteliklerinde MEB

(2017) öğretmen yeterlilikleri ile araştırma kapsamındaki iki eğitim fakültesi öğretim üyelerinin öğretilmekte bulunması gereken nitelik beklentilerinin uyuşmadığı görülmektedir. MEB'in belirlediği öğretmen yeterlilikleri ile eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim üyelerinin öğretilmekte bulunması gereken niteliklere ilişkin görüşlerindeki farklılık ülkemizde öğretmen yetiştirmede bir uyum probleminin olduğunun göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Son olarak, MEB'in belirlediği öğretmen yeterlilikleri bilgi, beceri ve tutum bağlamındayken; öğretim üyeleri daha çok geleneksel kodlara göre anlamlar yüklediklerini söyleyebiliriz. MEB'in beklediği nitelikte öğretmen yetiştirmenin veya öğretmen niteliğini artırmanın yolları tartışılırken öncelikle öğretmenliğe kaynaklık eden fakültelerdeki öğretim üyelerinin MEB'in belirlediği öğretmenlik yeterliliklerinin ne kadarını benimsediklerinin farklı çalışmalarla belirlenmesi gerekir. Bu yolla var olan durum tespiti yapılarak MEB'in analitik beklentilerine daha iyi katkılar sağlanabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada öğretim üyelerinin öğretmenler için ortaya koyduğu özellikler araştırılmıştır. Gerçek anlamda bu yeterliklerin öğretmen adaylarına ne ölçüde kazandırdığının belirlenmesi adına lisans programı etkililik ve verimlilik çalışmaları yapılabilir. Yapılacak farklı çalışmalarda bakanlık bünyesindeki öğretmenlerin özelliklerinin nasıl olduğu veya öğretmenler için ortaya konan özelliklerin öğretim üyelerinde olup olmadığı araştırılabilir. Bu durum kendilerine ve onların öğrencilerine sorulup farklı araştırmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Aslan, C. (2015). Çocuk edebiyatı yapıtlarının çevre sorunlarını yansıttığı bağlamında incelenmesi, **International Journal of Human Sciences**, 12(2), 1818-1852.
- Aybek, B. ve Karataş, T. (2016). Öğretmen adaylarının etik ve mesleki etik hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, 5 (Özel Sayı), 96-108.
- Aydın, A. R. (2009). Öğretmen – öğrenci ilişkilerinde empati ve öğretmenlerin rol modeli üzerine. **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, 9(4), 75-84.
- Aykaç, N. (2005). Öğretme ve öğrenme sürecinde aktif öğretim yöntemleri. *Naturel. Ankara*.
- BİGGS, J. B. (1990). **Teaching: design for learning**, in B. Ross (ed), **teaching for effective learning**, HERDSA. Sydney.
- Borich, G.D. (2014). **Effective teaching methods research based-practice**. Pearson. USA
- Charlton, T. and George, J. (1993). **The development of behaviour problems**. Eds. Charlton, T. & David, K in **Managing Misbehaviour in Schools**. New York. Routledge.
- Çay, Y. Ve Şanal, M. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının ve sınıf öğretmenlerinin çocuk sevmeye düzeylerinin incelenmesi. **Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, 4 (6), 134-142.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 19(2), 207-237.
- Çepni, S. (2016). **Kuramdan uygulamaya fen ve teknoloji öğretimi**. 16. Baskı. Pegem A. Ankara.
- Demirel, Ö., Kaya, Z. (2006). **Eğitim bilimine giriş**. Pegem A Yayıncılık. Ankara
- Engin, A. O. ve Aydın, S. (2007). Sınıf içi iletişimde öğretmenin rolü. **Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 16, 1-14.
- Ercan, R. (2014). Öğretmenlerde çocuk sevgisi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/8 Summer 2014*, p. 435-444, ANKARA-TURKEY
- Er Dede, T., Şen, Ö. F., Sarı, U. ve Çelik H. (2013). İlköğretim öğrencilerinin fen ve teknoloji dersi bilgilerini günlük hayatla ilişkilendirme düzeyleri. **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, 2 (2), 209-216.

- Erdem, M. (2009). **Beşinci sınıf fen ve teknoloji eğitim programının yeterlilikleri ve karşılaşılan sorunlara ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ergün, M. ve Özdaş, A. (1999). Okul gözlemi ve uygulama çalışmalarının öğretmen adayları üzerindeki etkisi. **AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 3, 115-119.
- Gençtürk, E., Akbaş, Y. ve Kaymakçı, S. (2012). Qualifications of an ideal teacher according to social studies preservice teachers. **Educational Sciences: Theory and Practice**, 12(2), 1569-1572.
- Glesne, C. (2011). **Becoming qualitative researchers** (4th ed.). Boston: Pearson.
- Good, T.L. & Brophy, J.E. (2008). **Looking in classrooms**. (10th Ed). Boston: Pearson
- Gözütok, D., (2000). **Öğretmenliği geliştirim**. Siyasal Kitapevi. Ankara.
- Işıktaş, S. (20015). Öğretmen adaylarının iyi öğretmen olma ile ilgili görüşleri. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 30(4), 119-131.
- Karaçalı, A. (2004). Kerem Altun ile öğretmen yeterlikleri üzerine. **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi**, 5, 58. ISSN-1302-5600.
- Marzano, R., (2009). **On excellence in teaching**. Bloomington, IN: Solution Tree.
- McCaslin, M., & Good, T. (1992). Complaint cognition: The misalliance of management and instructional goals in current school reform. **Educational Researcher**, 21(3), 4-17.
- MEB, (2017). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri (Güncellenen). Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. Ankara https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/ (Erişim tarihi: 06.12.2018)
- Moore, K. D., (2001). **Classroom Teaching skills**. (5th ed). McGraw-Hill. NY.
- OECD. (2009). **Education at a glance 2009**. Paris: OECD.
- Özçelik, A. (2011). **Fen ve Teknoloji Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını Kullanma Sıklıkları ve Karşılaştıkları Sorunlar**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Özsoy, G., Özsoy, S., Özkar, Y. ve Memiş, A.D. (2010). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörler, **İlköğretim Online**, 9(3), p.910-921.
- Seferoğlu, S. S. (2001). Sınıf öğretmenlerinin kendi mesleki gelişimleriyle ilgili görüşleri, beklentileri ve önerileri. **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı 149, 12-18.
- Şahin, A. (2011). Öğretmen algılarına göre etkili öğretmen davranışları. **Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 12(1), 239-259.
- Taşkaya, S. M. (2012). Nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin öğretmen adaylarının görüşlerine göre incelenmesi. **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 33, 283-293.
- Uğurlu, T.C. (2013). Öğretmenlerin iletişim becerisi ve empati eğilim davranışlarının çocuk sevmeye düzeyleri üzerine etkisi. **Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi**, 3(2), 2013, 51-61.
- Uştu, H., Mentiş Taş, A. ve Sever, B. (2016). Öğretmenlerin mesleki gelişime yönelik algılarına ilişkin nitel bir araştırma. **Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi**, 4(1), 83-105.
- Yaylacı, A. F. (2013). Öğretmenlerin kendilerini geliştirmelerine ilişkin yaklaşım sorunu. **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Özel Sayı**, 25-40.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). **Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri**. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.